

Andrei Claudiu Rus

**Recunoașterea și punerea în
executare în România a hotărârilor
pronunțate în Uniunea Europeană
prin care au fost aplicate pedepse
privative de libertate**

Editura
Stamangiu
2024

Din perspectiva problematicii prezentei lucrări, singurele pedepse principale privative de libertate prevăzute de Codul penal în vigoare sunt detențiunea pe viață și închisoarea. Cu unele excepții, acestea nu ridică probleme sub aspectul compatibilității cu natura pedepselor prevăzute de legislația altor state europene, adaptarea privării de libertate care se regăsește sub diverse denumiri în alte sisteme penale putând fi realizată prin utilizarea criteriilor normative și jurisprudențiale care se circumscriu conceptului de pedeapsă. În schimb, din perspectiva duratei pedepselor privative de libertate, aplicate individual sau în condițiile unei pluralități de infracțiuni, problemele de adaptare a acestora sunt multiple și presupun o înțelegere cât mai bună a principiilor de cooperare judiciară internațională și a limitelor în care se poate realiza recunoașterea hotărârilor străine, astfel cum se va arăta în capitolele următoare.

Secțiunea a 2-a. Contextul normativ european

Având în vedere că procedura de recunoaștere și punere în executare a pedepselor aplicate prin hotărâri străine impune în mod absolut o adaptare a sancțiunii în cazul în care tipul, natura sau durata pedepsei nu corespund legislației naționale, apare ca fiind utilă o trecere în revistă a principalelor reglementări europene în materie (**§1**).

Analiza se va limita însă la expunerea modului în care sunt reglementate infracțiunile, tipurile și natura pedepselor privative de libertate aplicabile și regulile de sancționare a concursului de infracțiuni, compatibilitatea acestora constituind cele mai des întâlnite probleme în cadrul procedurilor jurisdicționale de recunoaștere a hotărârilor străine.

Nu formează obiectul prezentei lucrări o analiză extinsă asupra tuturor sancțiunilor care ar putea constitui pedepse prin prisma criteriilor ce derivă din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, a altor măsuri privative de libertate și nici regimul sancționator aplicabil infractorilor minori, în cazul acestora din urmă orice procedură de recunoaștere a hotărârilor străine presupunând adaptarea eventualei pedepse aplicate de autoritățile judiciare a statului străin cu măsurile

educative prevăzute de Codul penal, fiind exclusă posibilitatea aplicării unor pedepse.

Sistemele sancționatorii vor fi grupate pe categorii în funcție de diferențele (§2) sau similitudinile (§3) cu natura și tipul pedepselor prevăzute de Codul penal român, urmate de stabilirea eventualelor corespondențe între acestea.

§1. Context

O primă observație care se impune a fi făcută vizează faptul că majoritatea codurilor penale ale statelor din Europa cuprind prevederi explicite ale principiilor *nulla poena sine lege* și *nullum crimen sine lege* și, de asemenea, multe dintre acestea reglementează sisteme sancționatorii care prezintă un grad mare de compatibilitate cu cel specific Codului penal român.

O a doua observație vizează faptul că multe dintre sistemele legislative ale statelor membre ale Uniunii Europene folosesc criteriul *crimen distinctio ex poenarum* și clasifică infracțiunile în funcție de tipul de pedeapsă aplicabil. De asemenea, unele coduri penale reglementează în mod explicit scopul și funcțiile pedepsei sau chiar cuprind norme care se referă la regimul de executare al acestora, în timp ce altele lasă aceste aspecte în domeniul de reglementare al legilor speciale.

Deși în mod tradițional pedepsele (penale) pot fi aplicate numai pentru comiterea unor infracțiuni, iar potrivit dreptului român, acestea exclud categoria faptelor care constituie contravenții ca urmare a aprecierii legiuitorului asupra gravității abstracte a acestora din urmă, în unele state în categoria infracțiunilor sunt incluse și contravenții pentru săvârșirea cărora pot fi aplicate sancțiuni privative de libertate, calificate drept pedepse penale de chiar legislația națională și care corespund criteriilor ce derivă din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în interpretarea art. 7 din Convenție. În aceste cazuri, este necesară o analiză a compatibilității pedepselor prevăzute pentru aceste categorii de fapte cu pedepsele prevăzute de legislația română, întrucât simplul fapt al definirii unor fapte drept contravenții, incluse însă în categoria generală a infracțiunilor, nu împiedică derularea procedurii de recunoaștere și punere în executare a sancțiunii aplicate

în condițiile în care aceste fapte constituie infracțiune și potrivit legii statului de executare și a fost aplicată o pedeapsă privativă de libertate.

Din perspectiva obiectului procedurii de recunoaștere și punere în executare a hotărârilor străine prezintă o importanță deosebită modalitatea în care poate fi stabilită compatibilitatea în situațiile de excepție când pedepsele au o natură sau un regim diferit în statele solicitante și cele de executare.

§2. Sisteme sancționatorii diferite de Codul penal român

Din multitudinea sistemelor sancționatorii întâlnite în statele membre ale Uniunii Europene vor fi prezentate cele care prezintă particularități sau deosebiri semnificative față de modul de reglementare a pedepselor de către Codul penal român și în raport cu care practica judiciară a demonstrat că numărul solicitărilor de recunoaștere și punere în executare a hotărârilor este influențat de numărul cetățenilor români care trăiesc pe teritoriul acelor state.

2.1. Codul penal al Republicii Franceze

Potrivit Codului penal al Republicii Franceze^[1], infracțiunile sunt clasificate, în funcție de gravitatea lor, în *crime*, *delicte* și *contravenții*.

Codul penal francez prevede că pedepsele au ca scop protejarea societății, prevenirea comiterii de noi infracțiuni și restabilirea echilibrului social, cu respectarea drepturilor (intereselor) victimelor, iar funcțiile acestora sunt de sancționare a autorului infracțiunii și de facilitare a reintegrării lui în societate.

Pedepsele aplicabile persoanelor fizice pentru crime sunt reclusiunea (*réclusion criminelle*) sau detențiunea (*détention criminelle*) pe viață ori pe durată determinată, de la cel puțin 10 ani, gradual, până la 15 ani, 20 de ani sau 30 de ani.

Singura pedeapsă privativă de libertate aplicabilă pentru comiterea unor delictes este închisoarea (*l'emprisonnement*), pentru care sunt

[1] Disponibil la <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html>.

prevăzute mai multe limite, pe o durată de mai puțin de 2 luni și apoi gradual, până la un maxim de 10 ani. Pentru sancționarea contra-vențiilor nu sunt prevăzute pedepse privative de libertate.

În cazul concursului de infracțiuni se aplică o pedeapsă pentru fiecare infracțiune, iar dacă sunt de același tip se aplică o singură pedeapsă rezultantă, respectiv cea mai mare dintre acestea care poate fi sporită până la maximumul special. Dacă infracțiunile concurente sunt judecate separat, pedepsele aplicate se cumulează fără a se putea depăși maximumul special al celei mai grave dintre ele. În toate cazurile maximumul pedepsei este de 30 de ani, cu excepția cazului când pentru una dintre infracțiuni se aplică reclusiunea pe viață.

Distincția dintre reclusiune și detențiune este dată de durata pentru care acestea pot fi dispuse și de natura infracțiunilor a căror săvârșire atrage aplicarea uneia sau a alteia dintre aceste pedepse.

Trebuie menționat că, din punctul de vedere al evoluției legislative^[1], Codul penal francez din 1791 prevedea două pedepse penale, „*la gêne*”, care se caracteriza printr-o izolare totală și era prevăzută pentru crimele împotriva interesului public, având o durată între 2 ani și 20 de ani, și detențiunea („*la détention*”), care putea fi aplicată pe o durată de maximum 10 ani. Prin Codul penal din 1810 a fost introdusă reclusiunea („*réclusion*”) cu o durată între 5 ani și 10 ani, iar condamnatul era supus unui regim de muncă obligatorie și cazat în unități de detenție. Legea din 28 aprilie 1832 a introdus pedeapsa detențiunii („*la peine criminelle politique de la détention*”) de la 5 ani la 20 de ani, care se executa într-o „*forteresse*” situată pe teritoriul continental al Franței. Abia în 1960, pedeapsa reclusiunii a devenit reclusiunea criminală pe timp de 5 ani la 10 ani, iar pedeapsa detențiunii a devenit detențiune criminală de la 10 ani la 20 de ani, limitele fiind majorate ulterior prin Codul penal din 1992.

[1] P. PONCELA, *Droit de la peine*, P.U.F., Paris, 1995, p. 119.

2.2. Codul penal al Belgiei

O reglementare similară se regăsește în Codul penal al Belgiei, unde infracțiunile sunt împărțite în trei categorii, în funcție de tipul de pedeapsă aplicabil (*crimen distinctio ex poenarum*), respectiv crime – cele pentru care este prevăzută o pedeapsă penală; delikte – pentru care este prevăzută o pedeapsă corecțională și contravenții – pentru care este prevăzută o „pedeapsă de poliție”.

Pedepsele privative de libertate aplicabile pentru comiterea crime-
lor sunt *recluziunea*, care poate fi pe viață sau pe o durată limitată, gradual, cu o limită minimă de 5 ani și maximă de 40 de ani, și *detențiunea*, care la rândul ei poate fi pe viață sau pe termen limitat, gradual, cu o limită minimă de 5 ani și maximă de 40 de ani și, respectiv, *închisoarea corecțională* pe o durată de la 8 zile la 5 ani pentru comiterea unor delikte. Aceasta din urmă poate însă fi majorată până la o durată de 40 de ani în cazul în care este rezultatul transformării dintr-o pedeapsă privativă de libertate. În materie contravențională, singura sancțiune privativă de libertate este *închisoarea în arestul poliției*, care nu poate fi mai scurtă de o zi și nu poate depăși 7 zile.

2.3. Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg

Același tip de sancțiuni sunt întâlnite și în Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg, unde infracțiunile sunt împărțite în crime, cele pentru care pedeapsa aplicabilă este recluziunea, pe viață sau pe durată determinată, gradual, de la 5 ani la maximum 30 de ani, delikte, pentru care singura pedeapsă corecțională privativă de libertate este închisoarea de la 8 zile la 5 ani, și contravenții, pentru care nu sunt prevăzute sancțiuni privative de libertate. În caz de concurs de infracțiuni, pedepsele se contopesc și se aplică cea mai grea dintre acestea, care poate fi sporită fără însă a se putea depăși cumulul aritmetic al sancțiunilor aplicate. Pedepsele de tip diferit aplicate vor fi însă cumulate.

Așa cum am arătat, diferențele dintre denumirile diferitelor pedepse prevăzute de legislația altor state nu constituie un impediment

în desfășurarea procedurii de recunoaștere și punere în executare a acestora pe teritoriul României, însă dată fiind includerea în categoria infracțiunilor a faptelor care constituie contravenții și prevederea unor pedepse (penale) pentru comiterea acestora, instanța va trebui să procedeze la un dublu examen. Mai întâi se va verifica dacă fapta care formează obiectul hotărârii a cărei recunoaștere se solicită constituie infracțiune potrivit Codului penal român sau legislației naționale în raport cu conținutul său obiectiv, iar apoi se va realiza examenul comparativ al tipului și naturii sancțiunii aplicate.

Astfel, adaptarea sancțiunii va putea avea în vedere următoarele repere:

- reclusiunea pe viață (care în esență este o formă de încarcerare cu măsuri de izolare și supraveghere mai aspre) sau detenția pe viață vor fi echivalente ca natură și durată cu detențiunea pe viață, sub rezerva prevederii acestei sancțiuni de legea penală română pentru infracțiunea săvârșită;

- reclusiunea sau detenția pe durată determinată vor fi echivalente cu închisoarea din dreptul român, indiferent de condițiile de executare prevăzute de legea străină, fiind limitate însă la maximumul special al pedepsei prevăzut de legea română pentru infracțiunea săvârșită și, în orice caz, de maximumul general al pedepsei de 30 de ani;

- închisoarea corecțională va fi echivalentă cu pedeapsa închisorii din dreptul român, fiind limitată însă la maximumul special al pedepsei prevăzut de legea română pentru infracțiunea săvârșită și, în orice caz, de maximumul general al pedepsei de 30 de ani;

- închisoarea în arestul poliției credem că nu poate forma obiectul procedurii de recunoaștere și punere în executare, atât din perspectiva naturii faptelor pentru care poate fi aplicată, cât și a naturii sancțiunii în sine, prin raportare la criteriile care derivă din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în interpretarea art. 7 din Convenție și la durata maximă a acesteia, care ar face imposibile recunoașterea și punerea în executare.

2.4. Codul penal al Republicii Italiene

Codul penal al Republicii Italia^[1] clasifică infracțiunile în raport cu tipurile de pedepse aplicabile, în *delicte*, faptele pedepsite cu detențiunea pe viață sau închisoarea, și *contravenții*, faptele pedepsite cu arest sau amendă.

Potrivit codului, pedepsele privative sau restrictive de libertate sunt *detențiunea pe viață, închisoarea și arestul*. Prin Legea nr. 274/2000^[2] a fost instituită o nouă pedeapsă, *detenția la domiciliu* cu o durată între 6 și 45 de zile, ca o alternativă la pedeapsa închisorii și determinată în funcție de limitele acesteia din urmă.

Pedeapsa cu detențiunea pe viață se execută într-unul dintre penitenciarele destinate acestui scop, cu obligația de a munci și cu izolare pe timpul nopții. Pedeapsa cu închisoarea are o durată de la 5 zile la 24 de ani și este executată într-unul din penitenciarele destinate acestui scop, cu obligația de a munci și cu izolare pe timpul nopții.

Pedeapsa arestului poate avea o durată de la 5 zile la 3 ani și este executată într-unul din penitenciarele special destinate sau în secții speciale ale clădirilor închisorii, cu obligația de a munci și cu izolare pe timpul nopții.

În cazul concursului de infracțiuni pedepsite cu închisoarea se aplică o pedeapsă unică, pe o perioadă egală cu durata totală a pedepselor care ar trebui să se aplice pentru fiecare infracțiune (*cumul aritmetic*). Cu toate acestea, pedeapsa rezultantă nu poate fi mai mare de cinci ori decât cea mai gravă din pedepsele concurente și nici nu poate depăși 30 de ani de închisoare și, respectiv, 6 ani de arest. Dacă infracțiunile aflate în concurs atrag pedepse de tip diferit, acestea se aplică toate în mod distinct și în întregime, iar pedeapsa arestului se execută ultima, fără ca durata totală a pedepselor ce pot fi aplicate conform acestui articol să poată depăși 30 de ani.

^[1] Disponibil la <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-penale>.

^[2] Disponibil la <https://www.altalex.com/documents/leggi/2013/12/24/giudice-di-pace-disposizioni-sulla-competenza-penale>.

Dacă în ceea ce privește pedeapsa cu arestul posibilitatea recunoașterii și punerii în executare a hotărârii străine presupune adaptarea sancțiunii sub aspectul naturii ei cu pedeapsa închisorii prevăzută de Codul penal român, pedeapsa detenției la domiciliu nu poate forma obiectul recunoașterii ca urmare a incompatibilității ei cu vreuna din pedepsele privative de libertate prevăzute de legea română.

2.5. Codul penal al Republicii Estonia

Codul penal al Republicii Estonia clasifică infracțiunile în *infracțiuni grave și delict*e, distincția fiind dată de tipul pedepselor care pot fi aplicate pentru fiecare dintre ele, respectiv închisoarea sau amenda pentru primele și închisoarea corecțională, amenda sau anularea dreptului de a conduce un vehicul pentru secunde. Infracțiunile grave se împart la rândul lor în simple, pentru care pedeapsa poate fi închisoarea de cel mult 5 ani, și calificate, pentru care sunt prevăzute detențiunea pe viață sau închisoarea pe o durată de minimum 5 ani.

Pedepsele privative de libertate pentru comiterea infracțiunilor sunt *detențiunea pe viață, închisoarea* pentru o durată cuprinsă între 30 de zile și 20 de ani, iar pentru delict, singura pedeapsă privativă de libertate este *închisoarea corecțională* de până la 30 de zile.

În cazul concursului de infracțiuni se stabilește o pedeapsă pentru fiecare infracțiune și se aplică pedeapsa cea mai mare, la care se poate adăuga un spor, fără a se putea depăși suma pedepselor sau maximul general al acestora.

Deși Codul penal nu cuprinde o definiție a pedepsei sau a scopului acesteia, atrage atenția dispoziția potrivit căreia pedeapsa închisorii poate fi aplicată numai dacă obiectivele pedepsei nu pot fi obținute printr-o pedeapsă mai puțin severă, iar dacă un articol din Partea specială a codului prevede pe lângă pedeapsa cu închisoarea alte pedepse mai puțin severe, instanța va trebui să motiveze decizia în cazul aplicării pedepsei cu închisoarea.

2.6. Codul penal al Republicii Lituania

Similar, Codul penal al Republicii Lituania clasifică faptele penale în infracțiuni, dacă sunt sancționate cu o pedeapsă privativă de libertate și contravenții, sancționate, de regulă, cu o pedeapsă fără privare de libertate, și, prin excepție, cu pedeapsa arestului.

Infracțiunile intenționate sunt împărțite în infracțiuni minore, pentru care sunt prevăzute pedepse privative de libertate cu o durată maximă de trei ani, mai puțin grave, pedepse privative de libertate cu o durată cuprinsă între 3 ani și 6 ani și grave, sancționate cu pedepse privative de libertate cu durată între 3 ani și 10 ani și, respectiv, foarte grave, unde sunt prevăzute pedepse privative de libertate cu o durată mai mare de 10 ani.

Pedeapsa este definită ca o măsură de constrângere aplicată de stat, dispusă prin hotărârea instanței cu privire la persoana care săvârșește o infracțiune sau o contravenție fiind prevăzută, de asemenea, că scopul pedepsei este să împiedice persoanele să săvârșească fapte penale, să pedepsească o persoană care a săvârșit o faptă penală, să înlăture posibilitatea ca persoana condamnată să mai săvârșească noi fapte penale sau să restrângă această posibilitate, să exercite o influență asupra persoanelor care și-au executat sentința, pentru a se asigura că respectă legile și nu recidivează și să asigure înlăptuirea justiției.

Pedepsele privative de libertate sunt *închisoarea pe viață*, *închisoarea pe durată determinată* și *arestul*. În cazul închisorii pe viață se prevede expres că executarea acesteia se va face în închisoare, în timp ce în cazul închisorii pe durată determinată, persoanele condamnate vor executa pedeapsa privativă de libertate în colonii deschise, în case de corecție sau în închisori. Locul unde se va executa pedeapsa se alege de către instanță, ținând cont de personalitatea făptuitorului, de natură și de pericolul infracțiunii săvârșite.

Arestul, prevăzut expres sub titlul de pedeapsă, semnifică reținerea persoanei în închisoare pentru o perioadă cuprinsă între 15 și 90 de zile pentru comiterea unei infracțiuni și pentru o perioadă de la 10 la 45 de zile pentru comiterea unei contravenții.

La nivel de principiu, pedepsele privative de libertate prevăzute de Codul penal al Republicii Lituania nu ridică probleme de adaptare cu

cele prevăzute de Codul penal român din perspectiva naturii acestora, inclusiv a pedepsei privative de libertate a închisorii corecționale și cea a arestului, ambele găsindu-și corespondent în pedeapsa închisorii prevăzută de legea română.

2.7. Codul penal al Republicii Cehe

Prin Codul penal al Republicii Cehe^[1] infracțiunile sunt definite ca fiind faptele ilegale identificate ca atare de codul penal și sunt împărțite în *contravenții* și *delicte*.

Contravențiile sunt toate infracțiunile săvârșite din culpă, precum și cele pentru care Codul penal prevede o pedeapsă cu închisoare de cel mult 5 ani.

Delictele sunt toate celelalte infracțiuni care nu sunt clasificate drept contravenții de Codul penal.

Delictele grave sunt acele infracțiuni săvârșite cu intenție pentru care Codul penal prevede pedeapsa cu închisoarea având durata de 10 ani sau mai mare.

În materia pedepselor, Codul penal cuprinde o definiție generală a acestora, arătând că acestea sunt măsuri protective și stabilind totodată că făptuitorul nu poate fi condamnat la pedepse penale ce implică cruzime sau disproporționate, iar executarea acestora nu trebuie să aducă atingere demnității umane.

Pedepsele penale principale privative de libertate care pot fi aplicate sunt:

a) *detențiunea pe viață*, în cazul săvârșirii unui delict deosebit de grav, precum cel de omor, în cazul săvârșirii unei infracțiuni deosebit de grave care generează un pericol public ori al infracțiunilor îndreptate împotriva statului sau altele similare acestora;

b) *pedeapsa excepțională cu închisoarea*, care constă în închisoarea între 20 și 30 și poate fi aplicată pentru un delict deosebit de grav, în cazurile prevăzute de Codul penal;

^[1] Disponibil la https://legislationline.org/sites/default/files/documents/5f/Czech%20Republic_CPC_1961_am2012_en.pdf.